

**Инсонларда диний экстремизм ва терроризмга қарши курашиш
муҳитни шакллантириш бугунги куннинг долзарб талабидир.**

Ўзбекистон Республикаси Ички Ишлар Вазирлиги Академияси
курсанти Худойбергенов Диёрбек Эргашбай ўғли

E-mail: diyorbekxudoybergenov5@gmail.com

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада демократик ҳуқуқий давлатни барпо этиш ва фуқаролик жамиятини шакллантириш жараёнида унга тусқинлиқ қилувчи, адоватни, урушни тарғиб қилувчи диний экстремизм ва терроризмга қарши кураш, бу соҳада олиб борилаётган чора тадбирлар, диний экстремизм ва терроризмнинг Ўзбекистон Республикасида содир этган қаршилик ҳаракатлари ҳақида мақоламизда тўлиқроқ маълумот берилади.

Калит сўзлар: демократик ҳуқуқий давлат, фуқаролик жамияти, диний экстремизм, терроризм, террор, иммунитет.

**Создание среды против религиозного экстремизма и терроризма
среди людей – потребность времени**

АННОТАЦИЯ

В данной статье в процессе становления демократического правового государства и формирования гражданского общества борьба с религиозным экстремизмом и терроризмом, подавляющим его, пропагандирующим вражду и войну, рассматриваются меры, принимаемые в этой области, а также меры противодействия религиозному экстремизму. экстремизм и терроризм в Республике Узбекистан приведены в нашей статье.

Ключевые слова. демократическое правовое государство, гражданское общество, религиозный экстремизм, терроризм, террор, иммунитет.

Мавзунинг долзарблиги. Жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш, фуқароларга қонунга ҳурмат ва қонун бузилишининг ҳар қандай кўринишига мурасасизлик муносабатини сингдириш, профилактик ишларни мувофиқлаштиришнинг замонавий ташкилий-ҳуқуқий механизмларини жорий этиш бўйича қонунчилик нормалари ва уларни қўллаш амалиёти билан боғлиқ муаммоларнинг илмий ечимини топиш долзарб ҳисобланади. Республикамиз аҳоли турар жойларида жамоат тартибини сақлаш, фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликларни барвақт аниқлаш ва уларни олдини олиш, аҳолининг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришга қаратилган комплекс чора-тадбирларни тизимли равишда амалга ошириш ички ишлар органларининг асосий вазифаларидан бири ҳисобланади. Аммо бу тинчликни кўролмаётган, тез суратлар билан ривожланиб келаётган жонажон Ўзбекистонимизнинг ривожланишига тусқинлик қилувчи, жамиятда беқарорликни келтирию чиқариш, аҳоли кенг қатламлари орасида қурқув ва ваҳима уйғотишга ҳаракат қилаётган кучлар афсуски йуқ эмас. Бу ҳаракатлар туб маъзмунида динни ниқоб қилиб ҳақимиятга эришиш мақсади ётади. Яъни сиёсий ҳокимиятга келишнинг бир усули десак муболаға бўлмайди. Бу ҳаракатларни диний экстремизм ва терроризм ғоялари ётади.

Терроризм – жамиятда беқарорликни келтириб чиқариш, аҳоли кенг қатламларида ваҳима ва қурқув уйғотишга қаратилган сиёсий курашнинг ўзига хос усулидир. У яширин руҳдаги ташкилотлар томонидан беқарорлик келтириб чиқариш орқали ҳокимиятни эгаллаш мақсадида амалга оширилади. Террорчи гуруҳлар жамиятда аҳолининг кенг қатлами номидан ҳаракат қилаётгандек таасурот уйғотиш мақсадида диний шиорлардан ниқоб

сифатида фойдаланадилар. Терроризмнинг энг асосий хусусиятларидан бири ушбу ҳаракат тарафдорларининг “Куч ишлатиш ва зўравонлик давлатни қулатувчи ва ҳокимиятга эришишни осонлаштирувчи парокандаликка олиб келади”, деган ғояга асосланиб ҳаракат қилишларидир. Терроризмнинг яна бир хусусияти ҳеч қандай уруш бўлмаётган, демократик институтлар фаолият кўрсатаётган, тинчлик ҳукмрон жамият шароитида муқобил усулларни атайин инкор этган ҳолда, сиёсий масалаларни зўрлик йўли билан ҳал қилишга интилишда кўринади.

Ўзбекистон мустақиликка эришгач, мазкур ҳудуд турли манфаатдор кучларнинг нишонига айланди. Сиёсий мақсадларни дин ниқоби остида амалга оширишга интилувчи диний-экстремистик ва террорчилик гуруҳлари минтақага суқилиб киришга ҳаракат қилдилар. Диний экстремизм ва терроризмга қарши курашиш учун мустаҳкам асосга эҳтиёж сезилди. 2000 йил 15 декабрда Ўзбекистон Республикасининг “Терроризмга қарши кураш тўғрисида”ги Қонунининг қабул қилиниши давлатимиз суверенитети ва халқимиз фаровонлиги, юртимиз тараққиётига катта таҳдид солувчи терроризмга қарши кураш борасида катта қадам бўлди”

Терроризм¹(лотинча “кўрқитиш”, “ваҳимага солиш”) – аҳолининг кенг қатламларида ваҳима ва кўрқув уйғотиш, жамиятда беқарорлик келтириб чиқариш орқали давлат ҳокимиятини эгаллаш мақсадига қаратилган жиноий фаолиятдир. Ҳозирги даврда у глобал миқёс касб этиб, халқаро терроризм шаклини олди. Бундай шаклда у халқаро ижтимоий-сиёсий акс-садо берадиган кўпоровчилик сифатида намоён бўлмоқда. Диний экстремизм – жамият учун анъанавий бўлган диний қадриятлар ва ақидаларни рад этиш, уларга зид бўлган ғояларни алдов ва зўрлик билан тарғиб қилишга асосланган назария ва амалиётни англатади.

¹ <https://religions.uz/news/detail?id=391>

Экстремизм² (Лотинча – ўта, кескин деган маъноларни англатади) – сиясатда ва мафкурада ашаддий, фавқулудда ҳаракат ва қарашларга асосланган фаолият юритиш. Экстремизмнинг сиёсий ва диний кўринишлари ёққол ажралиб туради. Сийсий экстремизм намоёндалари ўзларининг ғаразла мақсадларига эришиш учун куш ишлатар усулдан фойдаланадилар, мавжуд сийсий тизимнинг барқарор ишлашини бўзиш ва ёқотишга ҳаракат қилади. Бу йулда екстрмистлар ва екстремистик ташкилотлар “демократия” ниқоби остида баландпарвоз шиорлар, шақириқлар билан чиқиб, террорчилик ва партизанлик ҳаракатларини қуллаб қуватлайдилар.

Экстремизм ва терроризм бир-бири билан боғлиқ бўлган ягона жараённинг бирин-кетин ривожланадиган босқичларидир.

Диний-экстремизм келиб чиқишининг биринчи ва асосийси сабаби мутаассиб фикр ва қарашларнинг пайдо бўлишидир. Мутаассиблик муайян ғояларнинг тўғри эканига қаттиқ ишониш, уларга муккасидан кетиш, “ўзгалар” ва “ўзгача” қараш ва ғояларга муросасиз муносабатда бўлиш, бошқа фирқа ва мазҳабларни бутунлай рад этган ҳолда, уларни тан олмасликда намоён бўлади. Мутаассиблик барча даврларда турли дин ва йўналишлар орасида кескин низо ва тўқнашувлар келиб чиқишига сабаб бўлган. Айти пайтда, дунёвий ва диний билимларнинг саёзлиги, соф диний тушунчаларнинг асл мазмунини билмаслик ҳам диний экстремистик ғояларнинг тарқалишига сабаб бўлиши мумкин.

Мустақилликка эришган дастлабки кунларимиздан бу каби диний-экстремизм ва терроризм ўз ҳам ўз аксини кўрсата бошлади. 1999 йил 16-февралда Тошкентдаги портлашлар, 2005 йилнинг 13-майидаги Андижон воқеалари шулар жумласидандир. 1999 йил 16-февралда Тошкентда, шу жумладан Мустақиллик майдонидаги ҳукумати биноси ёқинида бир қатор

² <https://uz.wikipedia.org/wiki/Ekstremizm>

кушли портлашлар содир бўлди. Расмий маълумотларга кўра, 13 киши ҳалок бўлган, 100 джан ортиқ одам жароҳат олган. Ўзбекистоннинг биринчи Президенти Ислоом Каримов терактнинг диний экстремистлар томонидан ўюштирилганлигини, уларнинг мақсадларидан бири унинг ҳаётига суйиқасд уюштиришдан иборат бўлганини таъкидлаганлигини эълон қилган “Gazeta.uz” ўз янгиликларида.³

Ушбу динни ниқоб остига олиб, ўз мақсадларига эришиш йулида ҳеч нарсадан қайтмайдиган диний экстремизм ва терроризмга қарши кураш, фуқароларда ушбу иллатларга қарши муҳитни шакллантириш давр талабига айланиб бормоқда. Уларга қарши курашда биринчи навбатда аҳолида улар туғрисида ахборотга эга бўлиш, улардан хабардор бўлиши лозим. Тепадаги айтиб ўтилган воқеаларга содир бўлишига давлатимиз мустақилликка эришган дастлабки даврларда эски тузимдан қолган аҳоли диний фонднинг пастлиги ва бошлиқлар сабаб бўлган. Шу сабабли давлат тизиминини амалга ошириш жараёнида таълимга қушли эътибор қаратилиб, мактаб дарсликларида ҳам ўқитила бошлади. Ёшларнинг таълим олиши, уларнинг бўш вақтини мазмунли ташкил этиш мақсадида чора тадбирлар амалга оширилди. Ички ишлар органларида ҳам ушбу фаолиятни жиддий топчириқлар белгиланиб, чора тадбирлар белгиланиб олинди. Хусусан, ҳзирги кунда маҳалла ҳуқуқ-тартибот масканида фаолият юритувчи профилактика инспекторлари ушбу фаолият буйича вазифалари қонунчилик томонидан белгилаб берилди. Биринчи навбатда, тарғибот ташвиқот ишларини олиб бориш жараёнида ҳам ушбу мавзуда олиб борилиши белгилаб қўйилди. Бундан қузланган мақсад жамиятимизда диний экстремизмга ва терроризмга қарши муҳитни шакллантириш, фуқароларда фикрларнинг ушбу мавзуда фикрлаш дунёсини кенгайтириш каби вазифалардан иборат.

³ <https://www.gazeta.uz/oz/2021/02/16/16-february-1999/>

Мамлакатимизда «Кучли давлатдан – кучли фуқаролик жамияти сари» тамойилини изчил амалга ошириш доирасида аҳоли кенг қатламлари томонидан қўллаб-қувватланадиган, мустақил иш олиб борадиган, барқарор фуқаролик жамияти институтларини шакллантириш ҳамда ривожлантириш учун барча зарур ташкилий-ҳуқуқий ва моддий шароитлар яратилаётган бир пайтда ушбу юқорида айтиб ўтилган масалалар ҳамда уларга қарши муҳитни шакллантириш буйича фуқаролик жамияти институтлари ҳам ўз хиссасини қушмоқда. “Касални даволагандан кўра, уни олдини олингани авзал” деган халқ мақоли бежизга айтилмаган. Тошкент ва Андижонда бўлгани каби янги ҳолатларнинг олдини олиш ва ушбу ҳолатлар юз бериши учун имкон берувчи шарт-шароитларни олдиндан бартараф етилиши лозим.

ФОЙДАЛАНГАН АДАБИЁТЛАР:

1. ¹ <https://arxiv.uz/uz/documents/kurs-ishlari/huquqshunoslik/u-u-iy-davlat-tushunchasi-va-tarifi-1>
2. <https://religions.uz/news/detail?id=391>
3. <https://lex.uz/docs/4494709?ONDATE2=21.04.2021&action=compare>
4. « Ўзбекистон Республикаси Конституцияси»
<https://constitution.uz/uz/clause/index>
5. <https://religions.uz/news/detail?id=391>
6. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Ekstremizm>
7. ¹ <https://www.gazeta.uz/oz/2021/02/16/16-february-1999/>
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш буйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги Фармони www.lex.uz.
9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 10 апрелдаги «Ички ишлар органларининг фаолияти самарадорлигини тубдан

ошириш, жамоат тартибини, фуқаролар ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлашда уларнинг масъулиятини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПФ5005-сонли Фармони.

10. Фуқаролик жамияти. https://uz.wikipedia.org/wiki/Fuqarolik_jamiyati